

VEĽKÝ OLYMPIJSKÝ KVÍZ

1. kolo

Fair play v praxi

Hnutie fair play nie je Don Quijote

Šport je krásny, zaujímavý, užitočný. Sme presvedčení, že šport má významný výchovný, kultúrny, sociálny, etický a aj ekonomický prínos pre spoločnosť. Jeho silný potenciál je pozitívne orientovaný. Avšak nie vždy a nie automaticky. Aj šport má svoju temnú, odvrátenú stranu, v ktorej sa darí podvodom, korupcii, dopingu, chuligánstvu, zneužívaniu detí a podobne. Neúmerná komercializácia, silné a jednostranné finančné záujmy, bujnejúci rasizmus a intolerancia sú motorom negatívnych javov v športe. Hnutie fair play je preto ako aktívny činiteľ boja proti uvedeným negatívnym javom veľmi potrebné. Nie je to Don Quijote, ktorý márne bojuje s veternými mlynmi. Je to Miguel de Cervantes, ktorý predovšetkým vyzdvihuje všetko pozitívne, čo v športe je a to tak, aby posilnil protiváhu k tomu negatívnemu. Práve preto je **hnutie fair play** synonymom najvyšších humánnych hodnôt. Zaslúži si našu maximálnu podporu.

Ó, ŠPORT, SI SPRAVODLIVOSŤ! Ó, ŠPORT, SI ČESTNOSŤ!

Pri pokuse o výstup na vrchol himalájskeho Broad Peak sa ťažko zranil poľský horolezec.....(**uved' jeho meno**)
Komplikovaná zlomenina nohy vo výške 7800 metrov nad morom znamená vo väčšine prípadov takmer istú smrť. Slováci Martin Gablík a.....(**uved' jeho meno**) sa v čase, keď sami mali vrchol už takmer na dosah, neváhali vzdať svojho cieľa a s vypätím všetkých síl zniesli zraneného Poliaka až do základného tábora. Športové ciele išli bokom, hlavnú úlohu zohrala ľudskosť, súdržnosť a solidarita. Tento čin ocenilo Európske hnutie fair play v roku ..... (**uved' rok**) diplomom a plaketou.

V 2. finále play-off českej extraligy mužov 2013/14 v stolnom tenise hráč DTJ Hradec Králové, reprezentant Slovenska Ľubomír Pištej, priznal v prospech súpera Pavla Širučka z tímu Havlíčkovho Brodu loptičku, ktorú rozhodcovia prehliadli. Stav zápasu, ktorý sa hrá do štvrtého dosiahnutého bodu, bol tom čase 3:1 pre Havlíčkův Brod. V piatom súboji dňa za stavu 1:1 na sety a 11:11 v treťom sete (hrá sa na tri víťazné) po jednej výmene loptička z rakety Širučka nepatrne škrtila o hranu stola na Pištejovej strane. Rozhodcovia si drobný dotyk

loptičky o stôl nevšimli, považovali to za aut a priznali bod Pištejovi. Slovenský reprezentant však rozhodcov hneď upozornil, že loptička od súpera sa dotkla stola, a teda bola dobrá. Rozhodcovia zmenili verdikt a súper zakrátko vyhral set a následne aj celý zápas. Havlíčkův Brod tým vyrovnal stav finálovej série na 1:1 a napokon ju vyhral 3:1. Pozoruhodné Pištejovo gesto v duchu fair play, ktoré bolo ocenené Čestným uznaním Klubu fair play SOV, prišlo v zlomovej chvíli. Čo môže lepšie priblížiť a znázorniť olympijské ideály ako niekoľko skutočných príbehov a príkladov zo sveta vrcholového športu?

Šport je súčasť života. Prináša zábavu, oddych, radosť i potešenie, keď človek dokáže prekonať nielen súperov, ale sám seba. Šport je niekedy aj bolesť. Bojovať o víťazstvo je niečo fascinujúce, nielen pre športovca, pre jeho tím, ale aj pre diváka. Šport však v duchu olympijských ideálov má aj inú úlohu: má výchovný charakter a efekt, má slúžiť na výchovu detí, dospievajúcich, ale aj dospelých. Má vychovávať k odvahe, ako aj k rozvážnosti, k prekonávaniu prekážok – i prekážok každodenného života, k sebaovládaniu, duševnej rovnováhe i k zmyslu pre spravodlivosť. Hnutie fair play chce práve tieto hodnoty priblížiť širokej verejnosti. Veď fair play je oveľa viac, než len hra podľa pravidiel. Duch fair play, snaha a vôľa byť čestný, slušný a statočný, sú také staré ako ľudstvo samo. Len ten výraz sa nepoužíval. Ale už ..... (**uved' celé meno**) (106 – 43 p. n. l.) rímsky štátnik, rečník a filozof písal: „Sila poctivosti je tak veľká, že si ju vážime aj u tých, ktorých sme nikdy nevideli, ale aj – a to je ešte dôležitejšie – u svojich nepriateľov“.

Podobne ako všetko okolo nás, aj tento vznešený pojem sa v rýchlo napredujúcom svete postupne menil, vyvíjal, aj sa prispôbil novým spoločenským podmienkam. Už v staroveku – v období gréckej a rímskej kultúry – hral šport v spoločnosti dôležitú úlohu. Gréci si uvedomovali silu športu a dôležitosť rovnomerného vývinu telesných a duševných schopností. Usporadúvali početné preteky, ktoré boli súčasťou religiózných slávností. Aj keď starí Gréci mali ešte celkom odlišné predstavy o fair play a samozrejme tento pojem ani nepoznali, môžeme u nich pozorovať určité základné prvky a zaujímavé podobnosti. Dôsledne dbali na dodržiavanie pravidiel športovania. Ich nerešpektovanie a rôzne poklesky prísne trestali, napríklad bičovaním. Na antických Olympijských hrách v Olympii nad čistotou súťaženia bdeli hellanodikovia – rozhodcovia či skôr porotcovia, ktorí sa objavili prvýkrát na Hrách..... (**uved' koľkej ?**) olympiády (584 pred n. l.). Na druhej strane pravidlá umožňovali kruté súťaže, ktoré sa neraz končili smrťou. V rámci „fair play“ sa usporiadatelia hier v Olympii snažili vytvoriť rovnaké podmienky pre všetkých súťažiacich. Preto ich pozývali na tvrdú, spoločnú prípravu, ktorá sa konala priamo v dejisku hier. V záujme zabezpečenia rovnosti dostávali aj rovnakú stravu. Na samotných hrách sa mohli zúčastniť len tí najlepší, ktorých vybrali prísni hellanodikovia. Ani antické Olympijské hry neboli ušetrené od škandálov a podvodov. Ak sa však podvod zistil, športovec bol prísne potrestaný: „Ak aj u niektorých aktérov chýbala etická výška, ešte tu stále bol strach pred pomstou bohov. Vinníci okrem toho museli za trest dať postaviť Diovi pokutové sochy, tzv. Zánes (Diovia). Podstavce týchto pokutových sôch hlásali, že olympijské víťazstvo možno dosiahnuť nie zlatom a striebrom, ale rýchlosťou nôh a telesnou zdatnosťou“ (a že) „sochy sú tu na výstrahu všetkým, aby nikto nekupoval olympijské víťazstvo za peniaze“ – píše vo svojom texte Antický odkaz Aténom popredný slovenský športový historik Ján Grexa.

Pojem fair pochádza zo staroanglického slova ..... (**uveď to slovo**) a jeho význam je pomerne široký: zahŕňa všetko, čo je pekné, príjemné, spravodlivé, nestranné, čestné. Prvý písomný doklad identifikujúci výskyt a používanie termínu fair play na území Anglicka pochádza z kníh kázní z druhej polovice ..... (**uveď storočie**), kde jeho použitie vyjadruje nestranné stanovisko človeka – neovplyvnené vonkajšími faktormi. Slovo play taktiež pochádza zo staroangličtiny – zo slova ..... (**uveď slovo**), ktoré znamenalo zaoberať sa s fyzickou aktivitou. V stredoveku sa pojem fair play spájal predovšetkým s obdobím rytierstva. Rytieri boli prísne viazaní morálnym kodexom. Ich správanie muselo byť príkladné aj v každodennom živote. Skutočný rytier mal byť odvážny, čestný, veľkorysý. Podľa španielskeho básnika, mystika a filozofa ..... (**uveď jeho meno**) (približne 1230 – 1315) k princípom rytierskeho ideálu, ktoré opisuje vo svojom diele Book of the Order of Chivalry, patrí: „*nikdy neútočiť na neozbrojeného nepriateľa, preukazovať sebadisciplínu, byť odvážny slovom i skutkom, obhajovať slabých a nevinných, dodržať svoje slovo a zostať verný svojim zásadám.*“ Skutočný rytier sa musel riadiť pravidlami športových hier, rešpektovať rozhodcu, podať čo najlepší výkon, nesmel využívať určité výhody, ktoré sa počas boja naskytli a svojmu protivníkovi musel nechať dostatočný čas na predbojovú prípravu. Ale musel aj rešpektovať svojho zdolaného súpera. Kým v antickej dobe bol zdolaný súper vystavený posmeškom, rytieri vzdávali hold aj svojim porazeným protivníkom. A práve preto nielen historici vidia úzke spojenie medzi pojmami fair play a rytierstvo. Často sa tieto pojmy považujú za synonymá. V literatúre sa s týmto pojmom môžeme stretnúť už v diele slávneho anglického dramatika..... (**uveď jeho meno**) (1564 – 1616) Kráľ Ján V: „Shall we, upon the footing of our land, send fair play orders and make compromise?“

Výraz fair play, ako ho dnes chápeme, sa ujal a rozšíril v priebehu 19. storočia vo viktoriánskom Anglicku. Pre anglických aristokratov v tomto období šport znamenal príjemné krátenie voľného času a záľubu. Šport pestovali pre vlastné potešenie. Víťazstvo v športovom súťažení bolo vtedy nielen bezvýznamné, ale dokonca zbytočné. Športovanie pre nich znamenalo jednoducho radosť z hry, zábavu, potešenie. Šport sa stal dôležitým prostriedkom aj vo výchovnom procese. Predovšetkým v tzv. Public schools, ktoré v protiklade k svojmu menu predstavovali privátne výchovné zariadenia financované nezávislými nadáciami, sa začal presadzovať šport ako výchovný prostriedok a stal sa rovnocenným popri iných predmetoch. Riaditeľ školy v meste Rugby Thomas Arnold podporoval športové aktivity svojich žiakov. Robil to s cieľom zvýšiť ich morálno–vôľové vlastnosti. Predovšetkým futbal považoval za ideálny prostriedok na formovanie charakteru. Futbal však bol dovtedy vyslovene brutálnou hrou, v ktorej dominovala sila a prevládalo násilie. Zápasy sa neraz skončili s vážnymi zraneniami zúčastnených. Preto sa žiaci školy v Rugby v roku ..... (**uveď rok**) rozhodli vytvoriť svoje pravidlá a položili tak vlastne základy fair play. Nastala éra civilizácie s pravidlami, ktoré umožnili technickú hru. Loptové hry ako futbal, ale aj rugby či kriket, si vyžadovali odvahy, disciplínu,.ctížiadostivosť, veľkorysosť, schopnosť podriaďovať sa kolektívu, ale aj ochotu niesť zodpovednosť, dodržať čistotu športového súťaženia a predovšetkým fair play – **čestnosť**.

HNUTIE FAIR PLAY NA SLOVENSKU

Klub fair play Slovenského olympijského výboru (KFP SOV) vznikol v roku ....., (**uved' rok**) krátko po vzniku Slovenského olympijského výboru (SOV), ako jedna z nástupnických organizácií Klubu fair play Československého olympijského výboru (ČSOV). Zakladateľom Klubu fair play ČSOV bol legendárny rozhlasový reportér..... (**uved' jeho meno**), ktorý v bulletine o rozhlasovej práci takto spomínal na začiatky: „Mal som priateľa volejbalového nadšenca, Františka Nováka, ktorý sa zaujímal o umenie vo všetkých jeho podobách. Prišiel s takou myšlienkou, že by bolo dobré spojiť hudbu a šport a urobiť z toho program do rozhlasu. A vymyslel som reláciu pre Československý rozhlas a Studio mladých, Zlatá na nedeli – fair play, kde sme oceňovali nejaký pekný športový čin zo soboty a z nedele. Nešlo nám však o výsledky, alebo o to, kto vyhral. Sledovali sme, ako napríklad niekto pomohol priateľovi alebo uznal, že súper bol lepší a podobne. Program sa ujal a vysielal sa každý pondelok. Následne sa toho chytil Československý olympijský výbor a navrhol nám, aby sme sa s ním spojili a založili Klub fair play. Československý klub fair play sa po schválení štatútu stal súčasťou ČSOV..... (**uved' celý dátum- deň, mesiac, rok**) ako zložka ČSOV. Postupom času sa slovenskými členmi jeho vedenia stali najprv športový novinár Otto Zinser a v potom v roku 1987 ďalší športový novinár Ľubomír Souček, funkcionár Ľubomír Dobřík, aj trojnásobná olympionička v šerme..... (**uved' jej celé meno**) Slovenskí zástupcovia vo vedení federálneho Klubu fair play iniciovali aj založenie Klubu fair play Slovenského olympijského výboru (KFP SOV). Ten začal svoju samostatnú činnosť po ustanovení Slovenského olympijského výboru v januári..... (**uved' rok**) ako pokračovateľ komisie fair play bývalej Olympijskej spoločnosti Slovenska.

MEDZINÁRODNÝ VÝBOR FAIR PLAY (CIFP)

V roku..... (**uved' rok**) otriasol svetom prvý známy smrteľný prípad po užití dopingu na olympijských hrách. Počas cyklistických pretekov družstiev v Ríme spadol dánsky reprezentant Knud Enemark Jensen. Jeho smrť pôvodne pripisovali vysokým teplotám a nadmernej záťaži. Pitva neskôr preukázala v jeho krvi stimulačnú látku amfetamín. Táto tragédia, ale aj pribúdajúce násilie či nacionalistické prejavy na športoviskách prispeli k tomu, že 5. decembra 1963 bol v Paríži z iniciatívy Medzinárodnej asociácie športovej tlače (AIPS), Medzinárodnej rady športovej vedy a telesnej výchovy (ICSSPE) a niekoľkých ďalších významných športových organizácií pod vedením UNESCO založený Medzinárodný výbor na udeľovanie Ceny fair play Pierra de Coubertin s cieľom šíriť zásady fair play v športe i v živote a poskytnúť pozitívne ideály proti negatívnym javom. Prvým predsedom výboru sa stal jeden z legendárnych francúzskych tenisových „mušketierov“ z 30. rokov 20. storočia ..... (**uved' jeho meno**) Podpredsedami sa stali nemenej slávne osobnosti športového sveta: bývalý futbalový rozhodca a od roku 1961 prezident Medzinárodnej futbalovej federácie (FIFA) Sir Stanley Rous a jeden zo zakladateľov Medzinárodnej basketbalovej federácie (FIBA) William Jones, obaja z Veľkej Británie. V januári 1965 sa konalo prvé slávnostné odovzdávanie Ceny fair play Pierra de Coubertin. Prvým nositeľom trofeje sa stal taliansky bobista ..... (**uved' jeho celé meno**) Za čo dostal toto ocenenie? Na ZOH 1964 v Innsbrucku patrili medzi favoritov pretekov v dvojbochoch

Taliani Eugenio Monti a Sergio Siorpaes. Pred poslednou jazdou ich súper Briti Anthony Nash a Robin Dixon zistili, že sa im zlomila jedna z dvoch skrutiek na zadnej náprave – a bez nej nemohli jazdiť. Keď Taliani dokončili svoju finálovú jazdu, Monti dal skrutku z ich bobov Britom. Tí preteky vyhrali, Taliani získali len bronz. Monti výsledok pretekov komentoval so slovami: „Nash nevyhral preto, že som mu dal skrutku. Vyhral preto, lebo dosiahol najlepší čas.” Len o niekoľko dní neskôr v pretekoch štvorbobov šokovali favoritov v prvej jazde Kanáďania, ktorí viedli s polsekundovým náskokom. Ale počas jazdy sa ich boby poškodili a osádke hrozila diskvalifikácia. Kanadské štvorboby zachránili Montiho mechanici, ktorí boby opravili. Kanáďania získali zlato, Montiovci zase len bronz.

Z iniciatívy zameranej na udeľovanie Ceny fair play Pierra de Coubertin vznikol potom v roku 1973 Medzinárodný výbor fair play (Comité International pour le Fair Play – CIFP). Jeho cieľom je chrániť a presadzovať idey čestnosti nielen v športe, ale aj v každodennom živote, rešpektovať písané aj nepísané pravidlá, presadzovať úctu k súperovi a odmietat' násilie a doping.

Prvým predsedom CIFP bol už spomínaný bývalý slávny francúzsky tenista Jean Borotra. Pre Borotru fair play znamenalo životný štýl založený na morálnych hodnotách. „*Chrániť fair play, bez ktorého šport, v podobe, ako ho milujeme, nemôže prežiť, je naozaj povinnosťou každého. Nesmieme na to zabudnúť. Podobne nesmieme zabudnúť, že každá naša činnosť vzťahujúca sa k športu, v ktorej sme osobne zainteresovaní, má svoje jasné pravidlá a že sme zaviazaní sami sebe konať v duchu fair play, ak chceme, aby naša výzva bola vypočítaná*“. CIFP hrá významnú úlohu v šírení myšlienok fair play, hodnôt olympizmu a vzájomného porozumenia, ako i v prevencii nežiaduceho správania. Organizuje a spoluorganizuje výchovno-vzdelávacie akcie, workshopy, konferencie zamerané najmä na vyzdvihovanie športového ideálu, na aktívne ovplyvňovanie postojov predovšetkým mladých ľudí k etickým hodnotám

Za mimoriadne vystupovanie v duchu fair play počas športovej kariery sa udeľuje ocenenie pomenované podľa spoluzakladateľa CIFP: Svetová trofej Jeana Borotru. Ocenenie za propagáciu myšlienok fair play nesie meno bývalého prezidenta Národného olympijského výboru Nemeckej spolkovej republiky a bývalého predsedu CIFP: Svetová trofej Williho Daumeho. Okrem týchto ocenení sa udeľujú Blahoprajné listy a Čestné diplomy CIFP. V spolupráci s Medzinárodným olympijským výborom (MOV) sa od roku 2013 pod patronátom prezidenta MOV udeľuje aj Mládežnícka trofej fair play. Týmto ocenením CIFP vyjadruje uznanie športovcom v mládežníckom veku, ktorí sa zaviazali k ideálom fair play a morálke športovca, demonštrujú a vyjadrujú duch fair play svojimi činmi počas aj mimo športového diania

EURÓPSKE HNU Tie FAIR PLAY

Európske hnutie fair play (EFPM) je strešná organizácia, ktorá vznikla na stretnutí európskych iniciatív fair play v roku 1994 vo švajčiarskom ..... (**uveď mesto**) V súčasnosti EFPM združuje ..... (**uveď počet**) členských organizácií, ktoré sú uznané svojimi národnými olympijskými výborami a pracujú pod ich krídlami. Klub fair play SOV sa stal členom EFPM v roku 1995. Úlohou EFPM je podnietiť spoločnosť, aby si uvedomovala

hodnotu, ktorú má šport pri formovaní rozvoja osobnosti. V rámci toho sa EFPM usiluje presadzovať význam fair play v športe, ale i v každodennom živote, zdôrazňuje význam pozitívnych a čestných postojov nielen pri úspechu v športe, ale aj pre harmóniu, toleranciu a spravodlivosť v spoločnosti, a bojuje proti násilnostiam na športoviskách, ako i proti používaniu drog a dopingu. V súvislosti s výchovno-vzdelávacím potenciálom športu má byť prioritou športu v ponímaní EFPM podpora sociálnych a etických hodnôt v spoločnosti. Zároveň má šport byť aj základným komponentom sociálnej integračnej politiky.

EFPM svoju činnosť zameriava predovšetkým na deti a mládež ako na najzraniteľnejšiu časť našej spoločnosti. Činnosť EFPM riadi 9-členný výkonný výbor, ktorého členov vždy v priestupnom roku olympijských hier na štvorročné obdobie volí valné zhromaždenie. Členovia výkonného výboru pracujú na báze dobrovoľnosti.

Turecké mesto Konya sa pýši nádherným olympijským parkom, ktorého centrálnym domom je Múzeum fair play. Na prvom poschodí sa nachádza výstava významných športovcov, olympijských medailistov z mesta a jeho okolia. Druhé poschodie je venované šíreniu ideálov fair play. Na vkusných dvojazyčných (v turečtine a angličtine) paneloch si návštevník môže prečítať zaujímavé informácie o vzniku a histórii hnutia fair play. Ďalšie panely a sprievodné texty oboznámia návštevníkov s menami a krátkymi príbehmi tých športovcov, funkcionárov či trénerov, ktorí získali za svoje činy a postoje domáce alebo medzinárodné ocenenia fair play.

ÚLOHA A POSLANIE MÉDIÍ PRI PROPAGÁCII FAIR PLAY

*Hovorí sa, že šport spája ľudí, uvoľňuje napätie medzi národmi, šport je medzinárodný a multikulturálny. Na druhej strane, šport vyvoláva neznášanlivosť, vedie ku konfliktom, je nacionalistický a rasistický. Koľkokrát sme v poslednom čase boli svedkami brutálnych útokov na fanúšikov? Stali sa športoviská modernými bojiskami rôznych spoločenských, národnostných skupín? Do akej miery provokujú svojim správaním samotní športovci vznik agresivity? Do akej miery sú zodpovední tréneri, funkcionári, ba dokonca zástupcovia masmédií? Jednoznačná odpoveď neexistuje. Prezident SOV František Chmelár úlohu médií v oblasti športu charakterizoval nasledovne: „Celý šport je postavený na troch pilieroch. Prvým sú športovci, druhým ich zázemie a tretím médiá. Som presvedčený, že ich spoločenskou úlohou je aj získavať ľudí pre šport. A táto úloha si vyžaduje veľmi priamy a úprimný vzájomný vzťah“. Médiá môžu za svoju silu ďakovať predovšetkým trom hlavným funkciám: šíreniu informácií, poskytovaniu zábavy a vychovávaniu. Vplyv médií na formovanie fanúšikov aj športovcov je veľký. Médiá majú za úlohu byť supervísormi jednotlivých športových aktivít, ako aj samotných aktérov. Vzájomná determinácia médií a športu je silná a jedno je isté – médiá nemôžu ignorovať šport, ani šport médiá. Navzájom sa potrebujú zo športového, komerčného, svetónázorového či informačného hľadiska. Ich vzájomné prepojenie francúzsky žurnalista .....(**uved' jeho meno**) charakterizoval takto: „Pôvodne šport a média uzatvorili manželstvo z lásky. Postupom času ich spolunažívanie prerástlo na manželstvo z rozumu a v súčasnosti, s príchodom globálnej televízie, ich manželské spojenie ovládajú aj peniaze!“*

Meno a priezvisko lúštiteľa: .....

Škola (presná adresa): .....

Kontakt (e mail).....

Organizačné pokyny:

Veľký olympijský kvíz potrvá počas celého školského roka 2021/2022.

Odpovede 1. kola zasielajte **do 15. novembra 2021**

Stredné školy odpovede posielajte na mail : janulkasz@gmail.com

Základné školy odpovede posielajte na mail : ivetakrizova14@gmail.com

Zo správnych odpovedí odmeníme 10 správnych odpovedí, ktorým zašleme olympijské suveníry.